

Leo Trotskij

Republikens ekonomiska läge och de viktigaste uppgifterna vid återuppbygget av industrin

(anförande vid partifraktionens möte inom Allryska fackliga centralrådet 12 januari 1920)¹

Kamrater, jag har tyvärr inte kunnat delta i era tidigare debatter i denna viktiga fråga. Jag har bara mött ekon från dem, i form av artiklar i *Ekonomitjeskaja Zjizn*². Jag hoppas, att det inte var det bästa ni haft att säga, alltså det som kom i tryck i *Ekonomitjeskaja Zjizn*, att ni i debatterna gett uttryck för många värdefulla åsikter, ty artiklarna gav ingalunda någon lösning på denna fråga. Jag ber i förväg om ursäkt, om jag berör frågor, som för er del är helt klara och som inte har diskuterats här, och om jag inte tar upp frågor ni rest i debatterna.

Den huvudtanke från vilken jag utgår är, att vi bara kan ta oss ut på den breda vägen ifall det ekonomiska livets frågor blir lika viktiga för våra parti-, fack- och sovjetorganisationer, som militära frågor var under den gångna epoken, dvs en central uppgift, själva centrum, till vilken all uppmärksamhet och alla ansträngningar koncentreras. Tidigare fick Folkkommisariernas råd allmänna rapporter om problemen inom transportsektorn, livsmedelsförsörjningen och produktionen. Det var sällan dessa frågor diskuterades i partiets centrala organ.

De frågor som kom från militärkommisariatet var inte bara problem som berörde ett enda ämbetsverk, utan frågor av vikt för hela partiet och i betydande grad också för den fackliga rörelsen, eftersom – ja, det är bara att titta i backspegeln – fackföreningarna under denna epok arbetade betydligt mer för fronten än för produktionen, ja, mer än för den egna organisationen. Vi kan inte den närmaste tiden ta oss ur det läge vi hamnat i, enbart med hjälp av förvaltningsapparaterna inom Högsta folkhushållningsrådet, Folkkommisariatet för vägar och kommunikationer och Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor.

Detta läge – och det är det första vi måste fastslå – är utomordentligt svårt. Nu är det mycket värre än vårt militära läge var när det var som värst, då Denikin befann sig norr om Orjol³, medan Judenitj närmade sig Petrograd och redan befann sig vid Pulkovohöjderna⁴. Att under dessa förhållanden hänge sig åt några som helst illusioner, och än mer att sprida dylika illusioner, är den värsta synd, som – tyvärr – vissa kamrater gör sig skyldiga till. Ingen anklagar eller förebrår Högsta folkhushållningsrådet eller Folkkommisariatet för vägar och kommunikationer eller Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor, för att de inte åstadkommit mer än de gjort. Varje förvaltning skulle givetvis, rent teoretiskt, ha kunnat åstadkomma mer, med de förvaltningar som arbetar inom folkhushållningen har befunnit sig i svårast tänkbara läge under det föregående inbördeskriget och med tanke på hur den militära förvaltningen och krigsapparaten obarmhärtigt exploaterade landets sista resurser och arbetskraft.

I ett tidigare anförande på samma tema har jag redan sagt, att det naturligtvis vore skamligt och barnsligt, att så här i efterhand anklaga den militära förvaltningen, som slukade de bästa arbetarna, sög all kraft ur fackföreningsrörelsen, ur partiet, för att ha slösat med folkets egendom. Vi var tvungna att försvara oss och vi försvarade oss; och hur dålig den militära förvaltningsapparaten än var, hur mycket slöseri som än förekom inom densamma, så var det tack vare, att det inom denna apparat, vid de mest kritiska tillfällena, fanns en koncentration av arbetarklassens bästa element, som vi lyckades nå ut på den breda vägen och blev i stånd att besegra såväl Koltjak, som Judenitj och Denikin.

Enligt senaste uppgifter befinner sig Koltjak i Sibirien – och dessa rapporter är tillförlitliga – tillfångatagen av sina egna trupper, som samverkar med våra upprorsmän. I Irkutsk har man lagt beslag på hans järnvägståg osv. I militärt avseende är saken klar. Nu måste vi framförallt våga säga det, som vi sade oss själva när Koltjak gick över Volga, nämligen att situationen närmar sig en slutlig katastrof. På det ekonomiska området är det svåra läget mycket allvar-

ligare, utvägarna mycket svårare att finna, och de ansträngningar som måste göras mer kolossala – än under kriget. Och här, kamrater, har vissa av er en oförlåtlig och helt ogrundad optimism.

I sin nyårsartikel i *Ekonomitjjeskaja Zjizn* skriver kamrat Miljutin följande⁵: ”På produktionens område har de viktigaste industribranscherna och de största företagen varit igång under 1919, de fortsätter att vara igång och kommer att vara i arbete även under 1920. Sådana branscher som den elektrotekniska och metallurgiska, har fungerat och kommer att fungera helt tillfredsställande. T.o.m. inom textilindustrin fungerar f.n. uppemot 300 stora fabriker som kommer att vara i arbete även fortsättningsvis”.

Om detta var avsett för Lloyd-Georges´ kännedom, borde det i förseglat brev ha sänts till kamrat Tjitjerin, som hade kunnat föra det vidare till adressaten; men om samma sak skrivs i ryska tidningar, avsett för ryska arbetare, för läskunniga medborgare i allmänhet, anser jag, att detta inte är någonting annat än en ogrundad optimism, ty dessa uppgifter fullkomligt krossas av texter som publiceras i samma nummer av *Ekonomitjjeskaja Zjizn*.

Här finns ganska innehållsrika artiklar om bränsleförsörjningen, artiklar om den metallurgiska industrin, artiklar och notiser om ånglokens tillstånd – om alla våra s.a.s. mest ömtåliga punkter. Jag ska ta några objektiva siffror, två-tre stycken, som alla numera känner till, men som jag tvingas påminna om för att vi ska kunna bedöma denna optimism.

Tidigare kunde vi använda bränslen, som huvudsakligen bestod av kol och olja – inom den tekniska industrin användes dessa bränslen till trefjärdedelar – men under senaste kvartalet har vi försökt täppa till hålen med ynkliga och försumbara rester av kol och olja, eller – mestadels – med ved. Ni känner till hur programmet för bränsleförsörjningen klarats av under den gångna säsongen. Programmet nådde 67 procent av målet. Den skrala normen för bränsleförbrukning kunde fyllas till 50 procent. Alla uppgifter är sådana som kunnat vidimeras, dvs sådana som officiellt publicerats osv. Jag tänker heller inte nu uppehålla mig vid någons skuld och skulle jag göra det, så ligger den naturligtvis i skärningspunkten mellan allt vårt elände och ofta i svagheten hos alla våra förvaltningar utan undantag.

Men om vi håller i minnet, att den skrala normen för bränsleförbrukning har sänkts till bara 50 procent, att vi en tid varit berövade Donetskbassängen och den kaukasiska oljebassängen, är det fullkomligt klart, att man omöjligtvis kan tala om ett normalt arbete, eller ens om ett nära nog normalt arbete i våra metallurgi- och textilföretag. Vad beträffar metallurgin, så sägs det i samma tidningsnummer från 1 januari om de viktigaste indikatorerna, att Donetskbassängen levererade 76 procent av vårt råjärn. Av 225 miljoner producerade pud [1 pud = 16,3 kilo] kom 167 miljoner från Donetskbassängen, medan Ural stod för uppemot 20 procent, omkring 50 miljoner pud. Donetskbassängen och Ural var en tid förlorade för oss. Visserligen har vi återtagit Donetskbassängen och Krivojrogregionen, men dessa är än så länge bara territorier, bara geografiska beteckningar. De kan sättas i arbete om vi i våra händer har den viktigaste apparaten, dvs en organiserad arbetskraft, men tills vidare kan det inte ens bli tal om detta.

Vid dagens anförande från Högsta folkhushållningsrådets kommission för arbetsplikt, kunde talaren inte ens anföra de mest elementära uppgifter om behovet av arbetskraft, därför att ingen vet – och det är inte deras fel, att det får hålla på så här. Det har bara blivit så, att ingen vet vilka framtidsutsikterna egentligen är. Vi var ett tag avskurna från Ural. Nu säger samma nyårsartikel, att vi har mycket gynnsamma framtidsutsikter i Ural. Förmodligen i relation till de siffror man jämför med? Masungsverket uppges fungera till 25 procent av sin kapacitet, martin- och valsverken till 33-38 procent, dvs, här nämns samtliga de verk som ännu kan hållas igång med de små lager som står till förfogande.

Ju närmare ett järnverk ligger sin viktigaste råvara, desto mindre är dess åtgärdsprogram, desto smalare planen för dess produktivitetshöjning. I allmänhet ligger produktiviteten mellan en fjärdedel och hälften av vad den tidigare låg på.. Tydligt är det så, att samtidigt som man i martin- och valsverken sätter in de sina resterna som finns på lager, så har man totalt en fjärdedel av den gamla produktiviteten att falla tillbaka på. Detta är en tjugondel av 225 miljoner pud. Det är den mest påtagliga grunden för vår metallurgiska industri det närmaste halvåret och det närmaste året.

Grunden för vår metallurgiska industri är Gomza⁶. Trots att jag vänt mig dit, har jag inte lyckats få tag på några något så när rediga och exakta uppgifter om produktiviteten i dessa statliga företag – sällan bara beroende på fel från företaget i sig, utan snarare på inträffade driftsavbrott, att det gått över till en för företaget ovan produktion för att täcka militärförvaltningens behov o dyl. – men i det hela taget, om vi säger att produktiviteten 1916 var 100, så blir siffrorna för våra viktigaste järnverk följande 1918: Sormovo 37,9, Kolomenskoje 14,3, Mytisjtji 34 och Tasjtjinsk 75. Produktiviteten har alltså sjunkit med i genomsnitt 30 procent. Enligt officiell statistik för nämnda år fanns järnverk, vars produktivitet föll ännu mer, t.ex. verket i Kolomenskoje, men det fanns också järnverk där produktionen ökat något. Jag upprepar, att det i allmänhet inte finns uppgifter som skulle tala för ökad produktivitet i Gomza-verken.

Vad gäller produktionen av järnvägsagnar och ånglok, har tillverkningen, av orsaker som jag redan nämnt – alltså arbetet för krigsindustrin i förening med det ekonomiska sammanbrottet – minskat med 56 procent jämfört med 1916.

Inom textilindustrin är utvecklingen ganska sorglig, inte bara vad gäller själva produktionen, utan också beträffande redovisningen, alltså statistiken. En av våra främsta ledare inom textilindustrin, ja, ledare även på andra områden, förklarar det hela med, att en av våra överstyrelser, den som kallas Statistikcentrum, slukat statistiken från textilöverstyrelsen, så att jag till dags dato inte kunnat få tag på några exakta uppgifter. En timme före mitt anförande fick jag ett diagram, som ger i högsta grad alarmerande uppgifter. I detta har man ritat in antalet fungerande vävstolar samt mängden tillverkade tyger i pud räknat, från 24 textilfabriker under januari månad ett antal år.

Om vi då utgår ifrån, att procentsiffran för 1914-1915 i det första fallet var 100, så hade den 1917 sjunkit till 95 %, 1918 till 80 %, 1919 till 60 % och i maj 1919 till 30. Om vi sedan tar framställningen av textilier i pud räknat och omvandlar siffran till procent, får vi följande: 1914 – 100 %, 1915 – 100 %, 1917 – 90 %, 1918 – 55 %, i januari 1919 – 15 % och i maj 1919 – 3 procent. Om ni tittar här på diagrammet, så ser ni, att kurvan är fallande och att den faller ner mot noll.

Kamrater, han som överlämnade diagrammet, uppgav samtidigt, att det efteråt skett en viss förbättring, som ännu inte kan visas statistiskt. Givetvis är det så, att om denna förbättring inte hade ägt rum, skulle det betytt fullständig död. I detta svåra motlut har det alltså ägt rum någon slags sicksackrörelse uppåt. Naturligtvis ska vi ta detta i beaktande och även främja en fortsatt uppgång, men ändå finns det återigen ingen som helst grund för optimism vad gäller läget på dessa 300 textilfabriker, desto mer som det inte finns 300 fabriker utan bara drygt 200.

Allra värst är frågan om kommunikationerna, dvs framförallt frågan om dess tekniska utrustning. Här finns ganska exakta uppgifter, eftersom Folkkommisariatet för vägar och kommunikationer, som leder en förvaltning vilken har sin stamtavla i tsartidens gamla kommunikationsdepartement, har en viss vana av statlig redovisning – det som den isolerade kapitalistiska industrin saknade. Här finns alltså en statlig redovisning, varför uppgifterna också blir mer exakta, även om de inte alltid är så trösterika.

Antalet ånglok uppgick 1914 till 17 018 stycken. Den siffran förändras bara marginellt fram till 1917. I början av 1917 fanns 17 012 funktionsdugliga ånglok. I november samma år och i början av 1918 fanns 14 000. Därefter minskar antalet funktionsdugliga lok drastiskt på grund av olika orsaker, så att vi i december 1919 bara hade 4 078 funktionsdugliga ånglok.

Beträffande järnvägsvagnarna är siffrorna också ganska tillförlitliga, men här är läget f.n. inte lika bekymmersamt. I december 1917 hade vi 554 458, dvs drygt en halv miljon intakta järnvägsvagnar. Fram till december 1919 har deras antal minskat till 220 000, dvs till mindre än hälften. Vårt järnvägsnät hade 1916 en längd på 65 000 verst [1 verst = 1,06 km]. Enligt den senaste rapport jag fått från Folkkommisariatet för vägar och kommunikationer finns 34 720 verst järnvägsnät. Men den rapporten var starkt försenad. Enligt TSUPVOSO är järnvägsnätets totala längd i dag 46 500 verst. Det är det järnvägsnät som är i sovjetmaktens händer. Av detta nät är 29 036 verst järnvägar förstörda eller skadade. Trafiken har kunnat återupptas på en sträcka av 24 471 verst och på en sträcka av 4 500 verst har trafiken inte kunnat återupptas eller så är läget okänt. Järnvägsnätets totala längd på 46 500 verst är lika med drygt tre fjärdedelar av vårt järnvägsnät 1916. Antalet ånglok är bara en fjärdedel. Det starkt minskade antalet lok står alltså i ett fullkomligt oproportionerligt förhållande till vårt järnvägsnät.

Antalet trasiga ånglok – och det är själva roten i det onda – är ett problem av ännu allvarligare karaktär. Under 1914 hade Ryssland 15,3 procent trasiga lok. Fram till 1917 hade siffran ökat till 16,5 procent. I oktober och november, då vi grep makten, pendlade antalet trasiga ånglok mellan 26-27 procent. Vid slutet av 1918 hade den siffran ökat till 47-48 procent. När jag höll mitt anförande i partiets Moskvaorganisation⁷, fastställdes antalet trasiga ånglok till 51,8 procent. I dag har den siffran nått 55,8 procent, dvs nästan 56 procent.

Om man därtill lägger rapporten om antalet nytillverkade ånglok, blir bilden ännu tydligare. Före kriget tillverkade vi omkring 1 000 nya ånglok per år. För 1919 rör sig siffran om cirka 100, dvs bara en tiondel av vad den var före kriget. Bland de statistiskt sett funktionsdugliga loken finns dessutom en hel del, som så att säga, är krakar som går på kryckor, likt forhästar som sätts in i våra transporter och bara travar på, därför att vi ingenting har att ersätta dem med.

Den amerikanske ingenjören Killy, som vi vet är anhängare av sovjetmakt och som kommit till Ryssland för att hjälpa oss, har undersökt hur det står till med vår industri. Han säger att vårt lands framtid är avhängigt dess industri, att industrins öde sammanhänger med kommunikationerna, att kommunikationerna är beroende av ångloksreparationerna – så med andra ord kan man säga, att hela landets och nationens öde sammanhänger med reparationerna av ångloken. Och han har rätt. Samtidigt som antalet trasiga ånglok ökat till 56 %, medan 41 % ännu är igång, har produktionen av järnvägsvagnar vid Gomza-verkstäderna minskat med 56 procent. Och detta är helt tillförlitliga uppgifter.

Men om vi ställer frågan hurdant läget är för vår maskinutrustning, så kan vi inte få ens ungefärliga uppgifter, eftersom bristerna på det området inte är så värst iögonfallande. I järnvägsförvaltningen är det annorlunda. Ett ånglok kan alla se. Men på industrins område är det inte så. Såväl evakueringar, som reevakueringar, maskinernas förslitning utan att maskindelar bytts ut, maskiner som är alldeles utslitna pga av bränslebristen och kölden i maskinhallarna – allt detta leder till ett exempellöst förfall vad gäller den maskinella utrustningen, ett förfall som ingen räknat på. På grund av stängda gränser har vi f.n. inga som helst möjligheter att skaffa maskinell utrustning utifrån. Detta måste alla ha klart för sig.

Frågan om arbetskraften. Här är läget ännu värre än för maskinindustrins tekniska utrustning. Revolutionen och inbördeskriget är de största försvinnarna av levande och kvalificerad arbetskraft. I första hand därför, att revolutionen stödjer sig på de främsta, på det mest intelligenta skiktet inom arbetarklassen, på de mest kvalificerade arbetarna. Uppbygget av sovjetapparaten har också ägt rum på bekostnad av detta skikt. Likaså har vår militära uppbyggnad skett

på bekostnad av arbetarklassens bästa element. En del av arbetarna har begivit sig ut på landsbygden. Kamrat Rubinsjtein, som undersökt Kolomenskojeverket, nämner också, att en betydande del av yrkesarbetarna numera ägnar sig åt spekulation. Här menar ingenjör Killy, att den verkliga och faktiska arbetsfrånvaron vid vissa verkstäder är så hög som 50 % och att arbetaren ägnar upp till 80 procent av sin kraft åt, att på egen hand och med individuella ansträngningar, skaffa sig den föda som ger honom psykisk och fysisk energi.

Statistiska centralbyrån har lämnat mig en rapport om antalet kvalificerade arbetare. Enligt rapporten finns det färre än 40 000 kvalificerade arbetare och då har man räknat antalet inom i princip alla förvaltningar. Siffran är miserabel men också ofullständig. För den militära förvaltningen anges ex.vis siffran 2 696, men jag kan säga er, att den siffran är två-tre gånger högre. Dessa siffror förtjänar dessutom ingen trovärdighet. I de 22 kolumnerna finns fem räknefel. Sådan bristande respekt för de fyra räknesätten är i allmänhet typisk för samtliga våra institutioner, särskilt för dem som har att göra med redovisning.

Jämsides med frågan om att återskapa en levande och kvalificerad arbetskraft uppstår också frågan om arbetskraftens naturliga avgång och växling. Den arbetskraft, som gått åt i revolutionen och inbördeskriget, kan inte längre förnyas eller ersättas genom naturlig avgång och en adekvat yrkesutbildning. Det sistnämnda finns inte ens i vårt synfält.

Det är ett faktum att jag, alldeles oavsett de framgångar eller bakslag Folkkommisariatet för utbildning noterat på folkbildningens område, måste säga, att vi på yrkesutbildningens område förstört allt det som skapades av kapitalismen och att vi själva ingenting skapat som skulle kunna ersätta detta, att arbetarnas yrkesutbildning är utrotningshotad, förintas och förslösas, och att inget hittills är på gång för att förhindra detta. Detta är det mest alarmerande i vårt ekonomiska läge, eftersom arbetarklassen naturligtvis är den viktigaste hävstången, den viktigaste kraften. En gång i tiden pratade vi om kapitalismens motsättningar, nu verkar det vara möjligt att prata om vårt sovjetsystems motsättningar.

Det kapitalistiska systemets motsättningar är oskiljaktliga från kapitalismen själv, utgör dess själva väsen. Överproduktion av varor skapar en kris som leder till utarmning och hunger för arbetarna. Det är motsättningar som kommer att knäcka kapitalismen. Våra motsättningar har, åtminstone ytligt sett, en väldig likhet med kapitalismens motsättningar. Höet förstörs i Novgorodguvernementet. Varför? Därför att det inte finns någon som kan ta hand om höet, därför att det inte finns forhästar för transport av höet. Samtidigt dör lyckligt ovetande hästar i Petrograd, bara för att det inte finns hö att utfordra dem med.

Våra arbetare inom textilindustrin faller omkull av hunger och kan inte framställa kattun. Folkkommisariatet för livsmedelsförsörjningen kan inte få fram potatis i tid, eftersom bönderna inte får kattun från kommissariatet. De järnvägsanställda arbetarna jobbar dåligt inom transportsektorn bara för att Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor sköter matförsörjningen illa – och det i sin tur därför, att Högsta folkhushållningsrådet ger dem dåligt med kläder – med andra ord, ett system av motsättningar påverkar saken utifrån.

Dessa motsättningar är karakteristiska för det ekonomiska system vi har, de kommer sig av vårt systems brist på samordning, brist på organisatorisk förmåga. En gång i tiden talade Marx om Tyskland och andra länder på kontinenten och sade då, att de inte bara lider av kapitalism, utan också av förkapitalistiska attityder, eller som han uttryckte det ”inte bara av kapitalism, utan också av kapitalismens svagheter”. Vi kan säga, att vi inte lider av kommunismen, utan därför att kommunismens första embryon sammanflätas med kapitalismens sista rester. Vår apparat, som är klumpig, lider av förvirring, oerfarenhet och okunskap om de fyra räknesätten, kan naturligtvis inte avlägsna dessa motsättningar.

Det är därför som höet från Novgorodguvernementet inte når hästen i Petrograd, och när denna häst redan är döende kastar sig fem-sex överstyrelser över kraken: en sliter av den

hovarna, en annan skinnet, en tredje svansen – så att centralförvaltningarna inte ska behöva råka ut för någon förlust.

De siffror, som ni fått höra här från mig, är de viktigaste uppgifterna. Jag har haft mina tveksamheter – ska jag framföra dessa siffror eller ej? För bland oss finns ett flertal kamrater, som arbetar på det ekonomiska området och som känner till mer detaljerade siffror än jag. Emellertid beslöt jag mig för att redovisa dessa siffror och den som tvingade mig till det, var kamrat Miljutin. Inte bara med sin tidningsledare, utan också med sina teser, som ännu inte publicerats, men som han vänligt nog har tillställt mig. I dessa teser framför han tanken, att vi har en del brister, men att industrin ändå är inne på rätt väg. Planen är den riktiga, organisationen den riktiga, vi kan notera en viss förbättring i utvecklingen – och sålunda har vi alltså svängt in på den rätta vägen.

Jag menar att det blir ett fatalt misstag, att vi går förlorade, om vi den närmaste tiden tänker utveckla vår ekonomi med gamla metoder och i tidigare tempo. Det saken gäller – är energi, tempo, att koncentrera krafterna, att vidta extraordinära åtgärder, åtgärder av krigs- och brandkaraktär. Med ett normalt tempo, genom att även fortsättningsvis utveckla och ackumulera det som finns att tillgå, kommer vi ingenstans utom ner i avgrunden. Det är min grundläggande tankegång. Det här är precis som en militär angelägenhet.

Ifall vi på den tiden, då Koltjak gick över Volga och Denikin stod norr om Orjol, hade intalat oss att militärförvaltningen fungerar som den ska, att de resolutioner den antar är riktiga, att det inte behövs några exklusiva ansträngningar och att vi inte behöver koncentrera hela vår energi på denna sak – då hade vi givetvis blivit dödade. Partiet slog larm, fackföreningarna mobiliserade alla krafter och medel, vi vidtog extraordinära åtgärder, skickade ut folk-kommissarier, medlemmar av olika kollegier ut över landet och gjorde överhuvudtaget ansträngningar av heroisk karaktär, som stod i samklang med svårigheterna i vår situation.

Om jag verkligen skulle anklaga vissa funktionärer från Högsta folkhushållningsrådet för någonting, så är det, att deras huvudsakliga arbetsmetoder inte är de rätta, att de inte slår larm och inte ropar på hjälp tillräckligt högt, att de inte gör det som borde stå i proportion till vårt verkliga ekonomiska läge.

Miljutins resolution kan tjäna som karakteristiskt mönster och exempel. Det är ett förslag som förvandlar systemet med överstyrelser, diverse centra och dylikt till en väldig maskin, som till trefjärdedelar går på tomgång och som innehåller ett mycket stor antal katastrofinslag. Jag har personligen kontrollerat detta mot bakgrund av de reaktioner mina teser mött inom Högsta folkhushållningsrådet. Jag har redan sagt kamraterna, och är nu tvungen säga dem igen, att mina teser⁸ var avsedda som ett arbetsmaterial för ett meningsutbyte bland medlemmarna i partiets CK. De skickades t.o.m. ut till CKs medlemmar i kuvert med lacksigill.

När kamrat Bucharin fått dessa teser kom han plötsligt på, att han förutom medlem av CK även är redaktör för *Pravda*, varför han utan dröjsmål och älskvärt nog lämnade in dem för tryckning. Om kamrat Bucharin sagt mig, att teserna måste tryckas, så hade jag svarat, att jag då måste skriva mer detaljerat och begripligare, eftersom det som sägs i lösryckta ord och antydningar, avsedda för människor som förstår varandra med ett par ord, inte utan korrigeringar kan ges ut i tryck. Det här var en dikterad och stenografiskt nedskriven text, som för mig oväntat hamnade i pressen, där den mötte starka reaktioner.

Det mest sorgliga i hans tillrättavisning, är förvåningen över att jag i mina teser ställer till med oväsen och pratar om några slags extraordinära metoder, som absolut måste tillämpas om vi inte ska gå under. På det öppna sammanträdet förklarade A.I. Rykov att ”jag anser talet om demobilisering vara en fråga som är för tidigt väckt”. Nu lägger han fram förslag, som helt och hållet utgår från en demobilisering. Kamrat Rykov borde, som medlem av Republikens militära revolutionsråd, veta att tal om demobilisering, dvs inte bara tal om demobilisering,

utan i stället att utarbeta former och metoder för demobiliseringen, är en uppgift som är minst lika grannliga som frågan om mobiliseringens former och metoder. De institutioner, som arbetar under militära revolutionsrådet, är sedan ett halvår sysselsatta med dessa förberedelser. I varje kapitalistiskt land med självkänsla finns en färdig demobiliseringsplan, precis som det finns en mobiliseringsplan.

När jag i mitt resolutionsförslag, som var avsett för diskussion i CK, tog upp frågan om demobilisering, förklarade kamrat Rykov i pressen⁹, att frågan är för tidigt väckt. Nu, efter erövringen av Rostov och Novotjerkassk, säger en del av kamrat Rykovs anhängare: Nu är frågan naturligtvis inte alls för tidigt väckt, nu efter erövringen av Rostov och Novotjerkassk behöver vi en demobiliseringsplan. De tillämpar en princip för ekonomiskt och statligt arbete, som kan uttryckas i ordspråket: "När sommaren är över, ska vi plocka hallon".

De av våra förvaltningar, som ska ha hand om förberedelserna, kan vi inte skicka för att "plocka hallon när sommaren är över", "ta upp potatis efter hösten" osv. Systemet och metoderna för demobiliseringen ska inte utarbetas då, när armén håller på att avsluta sitt verk, utan just när det är full fart i armén och den till sitt antal nått maximum. Resten av kamrat Rykovs funderingar förbigår huvudfrågan. Mina tankar om att det krävs utomordentliga metoder för att mobilisera arbetskraften, att det lokala initiativet behöver ett lyft, får en ärkeakademisk betygsättning i kamrat Rykovs tal, där han betecknar dem som en strävan till decentralisering, till regionalisering. "Ju större landets utarmning blir, desto mer skulle det krävas en central diktatur på det ekonomiska området", påstår han. På det följer en anklagelse, som kamrat Rykov gärna kastar kring sig, nämligen att jag skulle vara ointresserad av fackföreningarna, vilket skulle komma till uttryck däri, att jag i mina teser inte alls nämner fackföreningarna, vars betydelse växer i takt med produktionstillväxten.

Efter det kommer invändningar från kamrat Larin, som inte verkar uttrycka sina egna tankar i pressen, utan tankar vilka kommer från någon konservativ person, som saknar förutsättningar att skriva artiklar¹⁰. Den konservativa personen säger, att fackföreningarna allt mer spelat ut sin roll, att de allt mer träder i bakgrunden, att detta bara är som det ska vara, men att dessa inrättningar, som gradvis och oundvikligen håller på att förtvina, i stället ger nytt liv åt olika överstyrelser och centra.

Jag anser att denna konservativa persons påståenden inte är någonting annat än beklagansvärt struntprat. Påståendet att fackföreningarna håller på att förtvina, för att i stället ge plats åt överstyrelser, är, enligt min mening, det största kätteri som tänkas kan. Våra överstyrelser kommer vi säkert att omorganisera och upplösa tiotals gånger, ja, i vissa fall ställa dem inför rätta, men fackföreningarna ska vi hålla samman och intakta, stärka och avdela vårt bästa folk till, ty fackföreningarna är ryggraden, den enda grund på vilken vi kan skapa verkligt bra överstyrelser, till skillnad från de dåliga överstyrelser vi f.n. har.

Kamrater, beträffande frågan om centralismen, som här i så elementär form tagits upp av kamrat Rykov, har jag nyligen gjort vissa erfarenheter. I samband med sammankomster ute i länen kring frågor rörande krig och ekonomi har jag kommit i beröring med centralismens negativa sidor. Jag vände mig till Folkhushållningsrådet för Moskvalänet – jag har inte haft möjlighet att vända mig till andra län, där svaren möjligen kunde blivit ännu mer värtaliga – och utan några förutfattade meningar om centralismens betydelse, ställde jag bland annat frågan: "På ert territorium finns företag som omvandlats till trustar. Kan ni ange några exempel på relationerna mellan dessa trustar och företag av lokal betydelse och predestination? Kan ni ange, om ni har eller har haft något utbyte av tjänster – legala eller illegala sådana – som varit föranledda eller ej föranledda av centralismen? Kan ni säga, om detta utbyte har blivit större och främjat saken i allmänhet?".

Kamrat Kirov¹¹ svarade genast per telefon, att han utifrån de rapporter han fått från sina avdelningar skulle kunna anföra ett omfattande material, men att han pga frågans brådskande

karaktär, bara hinner ange några exempel och faktiska uppgifter, samt ett protokoll från Moskvalänets folkhushållningsråd. Jag ska inte läsa upp detta protokoll för er, utan bara ange några exempel som utgör ett direkta svar på de frågor jag ställde.

1. Stora företag som omvandlats till trustar kan i många fall och utan men för sin huvudsakliga produktion, tillgodose mindre och lokalt styrda företags behov av råvaror, halvfabrikat och materiel, vilket också sker vid järnverken i Kolomenskoje, Mytisjtji, Podolsk och Klimovsk, som till lokala småföretag levererar olika gjutgoods och bearbetade tunga detaljer osv, även om det sker i liten omfattning. De angivna tjänsterna kan emellertid, utan men för storföretagen, bli betydligt fler, vilket är ytterst viktigt för de lokala företagens utveckling.
2. Å andra sidan behöver företag som omvandlats till trustar väldigt ofta hjälp från lokala ekonomiska organ, vilka snabbt och lätt kunde komma till dessa företags hjälp för att rädda dem ur lägen som försvårar verksamheten. Ex.vis hade järnverket i Klimovsk, som inte kunnat utveckla sin produktion pga otillräckliga leveranser av träkol från Tulaguvernementet – varifrån det i vanliga fall ska ha sitt träkol – kunnat få leveranser av träkol, om bara de lokala organen i Moskva-guvernmentet gjort adekvata ansträngningar och järnverket hade i så fall kunnat tillgodose de lokala behoven av gjutgoods m.m. Till patronfabriken i Podolsk har levererats ved, som var avsedd för lokala inrättningar, för de tjänster företaget gjort för att delvis tillgodose lokala behov.
3. Tjänster som utförs av företag, vilka omvandlats till trustar, för att täcka lokala behov, kompenseras mer än gärna av lokalbefolkningen. Ta som exempel Baltiska verken, som evakuerats till Moskvaguvernmentet. Företaget lät reparera en kvarn som tillhör ortens bönder och kunde därför snabbt och effektivt skaffa fram ved med hjälp av dessa bönder.
4. Den mest ändamålsenliga formen för de ömsesidiga relationerna mellan nationaliserade företag och lokala ekonomiska organ, skulle sålunda kunna vara följande: Nationaliserade företag tillgodoser från lokala inrättningar framställda behov, som blivit sanktionerade av guvernementets Folkhushållningsråd, i den mån detta inte utgör hinder för företagets huvudsakliga verksamhet. I den händelse en företagsledning finner, att det skulle vara till väsentlig skada för företagets intressen att expediera beställningen – meddelar ledningen detta till guvernementets Folkhushållningsråd, som i sin tur, därest det inte är överens med ledningen i denna fråga, överklagar beslutet till Högsta folkhushållningsrådet.
5. Behovet av att reglera frågan om leveranser av råvaror och material till små och medelstora företag från nationaliserade fabriker och verkstäder, förklaras av den omständigheten, att små och medelstora företag överhuvudtaget kan existera bara om de får stöd i form av leveranser från de stora företagen.

Vi måste komma ihåg följande fakta: Det finns fabriker som stått stilla i över två månader till följd av att man inte kunnat få leveranser av nya drivremmar. En fabrik för tillverkning av byggmateriel har stått stilla en viss tid pga försenade leveranser av en mindre kvantitet segelduk. Produktionen av silikattegel har fortfarande inte kommit igång, som följd av att man inte kunnat få tag på armatur till ångpannorna, något som en större fabrik lätt hade kunnat tillverka.

I det protokoll som åtföljer dessa förslag påpekas i klartext, att så väl segelduk som drivremmar fanns tillgängliga och omedelbart hade kunnat levereras till beställarna, om detta bara hade varit tillåtet.

Så ligger det till. Ur den synvinkeln är det viktigt att fastställa vår sovjetiska, vår blivande kommunistiska industris ekonomiska och organisatoriska status. Sådana fakta, som de ovan uppräknade, måste ytterst noggrant samlas in, identifieras, klassificeras och utvärderas, så att vi vet vad som är olagligt och vad som är oundvikligt och nödvändigt. Vi måste fastställa vilka relationer som ska finnas mellan centraliserade företag som omvandlats till trustar och

det lokala ekonomiska livet. Jag tillåter mig påstå, att kamrater med enbart teoretiska föreställningar om centralismen, inte kommit längre än att de begriper vad kapitalistiska trustar är för någonting. En sådan trust är ett centraliserat och sammanslaget företag, baserat i en för företaget främmande marknad. Trusten åstadkommer vissa öppningar i denna marknad, genom vilka den slungar ut sin produkt och drar till sig pengar, samt värderar hela världen utifrån möjligheten att kunna pressa ut så mycket profit som möjligt ur densamma.

Vår kommunistiska trust, dvs, den socialiserade trusten, är inte ett organ som är slutet i sig, utan en beståndsdel av hela folkets egendom, den allmänt statliga, allmänt centraliserade ekonomin. Och om det på de ställen där vi har ett lokalt järnverk – säg i Sormovo, Kolomenskoje eller Mytisjtji – dessa järnverk befunnit sig i en främmande och fientlig miljö avskuren från företaget genom konkurrensens lagar, så vistas vår sovjetiska trust i en ekonomisk miljö, med vilken den måste ha något slags utbyte på basis av en överenskommen plan. Den planen kan inte klämmas fram ens genom den mest begåvade fingervisning från centralt håll. Den kan endast åstadkommas genom erfarenhet, genom att tiotals gånger kontrollera och anteckna, genom att förkasta allt överflödigt och därefter på basis av erfarenheter som genomgått tredubbel kontroll, sammanställa ett organisatoriskt regelverk för denna industri som är på väg mot kommunismen – och inte bara att försöka lära oss ABC-sanningar angående centralismens fördelar jämfört med en i ekonomiskt avseende isolerad industri.

Detsamma gäller de punkter där det talas om indelning i kretsar. Eftersom det endast är kamrat Rykov som läst mina teser – dessutom med bara ena ögat – och övriga ansett det vara tillräckligt att läsa vad Rykov skrivit om mina teser, är det ju inte att undra på, att kamrat Goltsman påstår, att Trotskij tycker vi kan klara oss utan fackföreningar¹². Rykov skriver, att Trotskij inte tar upp frågan om fackföreningarna, och det är väl inte så förvånansvärt, eftersom jag beskriver hur vi ska skaffa fram organisatorisk kraft från ett håll, där det inte finns några fackföreningar. I armén finner vi tiotusentals kvalificerade arbetare som behövs i den fackliga rörelsen. Är verkligen dessa tiotusentals människor, som nu är spridda runt om i armén, registrerade som medlemmar i fackföreningarna?

Skulle jag nu vilja rekrytera dem, så är det naturligtvis för att de ska tillföras fackföreningarna. Ifall jag ska tolka de påståenden som kommer från kamraterna Rykov och Larin, liksom från Goltsman och efter honom kamrat Kutuzov¹³, så går de ut på, att Trotskij vill upphäva industrins centrala ledning, ja, bokstavligen talat just detta. Vidare säger kamrat Kutuzov, att Trotskij har planer på att omforma och kassera fabriksledningarna, och att han i deras ställe vill sätta in specialister, tydligen militära sådana, och konstaterar slutligen, att den frågan är alldeles för tidigt väckt. Och allt detta kommer i tryck i *Ekonomitjeskaja Zjizn*, som är organ för Högsta folkhushållningsrådet. Inte vet jag vem som redigerar tidningen, men jag hoppas, att man i överstyrelserna är bättre på att redigera material, än man redigerar artiklar i *Ekonomitjeskaja Zjizn*.

Vidare om kretsarna. De hänger klart samman med det jag just har sagt och mina tankar är diametralt motsatta dem man påstår, att jag skulle hävda. Kamrat Lomov¹⁴ sade sig vara helt nöjd, när jag förklarade, att jag inte tänker föreslå, att vår industri ska underordnas militärområdena. Från början sade han, att han ”har svårt att förstå, hur Trotskij kan mena, att vår industri ska underordnas militärområdena”. När jag förklarade, att detta bara är en missuppfattning, så fick han istället benäget stöd från kamrat Rjazanov¹⁵, som på sitt typiska temperamentsfulla sätt sade följande: ”Det här är en ny deklaration från Trotskij, en deklaration vi givetvis som sådan kommer att beakta”. I själva verket försöker jag säga, att vi behöver territorium i den meningen, att administrativa och administrativt-ekonomiska enheter måste anpassas till produktionens viktigaste hävstänger lokalt, därför att produktionen, vad den än handlar om – torvbrytning, skogsavverkning, hantverk osv – precis som varje trust behöver en lokalt förankrad hävstång, och att vår sovjetiska industri måste vara uppbyggd så, att varje

administrativ krets skulle komma att bestå av de viktigaste företagen med den mest koncentrerade och bästa proletära sammansättningen.

Våra militära organ behöver anpassas till detta. Det är just det som sägs i mina teser. Eftersom vi får möjlighet att gå över till ett milissystem, dvs slipper slita de bästa arbetarna ur produktionen och partiet och kasta in dem i reguljära arméförband, utan att vi tvärtom får möjlighet att närma armén till produktionen, eftersom våra nuvarande militärområden, enligt min mening, kan omstruktureras, arkiveras och att vi i deras ställe kan bygga nya enheter som sammanfaller med de produktionskretsar Högsta Folkhushållningsrådet och andra ekonomiska centra bör upprätta under sin ledning. Och skulle det uppstå svårigheter, så är de inte alls av den karaktär som hävdas av kamrat Rykov och andra, vilka påstår att det skulle slå sönder den centraliserade apparat som redan finns för ekonomin osv.

Ty folkhushållningsråden i guvernementen slår ju inte sönder vår centraliserade ekonomi, fastän dessa guvernement är från Katarina den storas tid, dvs gamla, som inte överensstämmer med produktionens nuvarande volym. Jag föreslår ju att kretsarna ska byggas som nya grupperingar inom ekonomin, dvs att en produktionskrets vilken som helst – i Moskva eller Ural – skulle utgöra ett naturligt territorium för en milisdivision. Under demobiliseringen ska vi förstärka dessa med divisionernas bästa och mest erfarna kadrer, på så sätt, att vi hemförlovar en del av bondesoldaterna, skickar en annan del till annan tjänstgöring, medan bara de yngsta och just inkallade årskullarna lämnas kvar på plats.

De proletära elementen finns koncentrerade i de arméer, som är förlagda på ett och samma territorium. Dessa kadrer kommer att bli till stor nytta i arbetshänseende. De arbetare, som utgör dessa kadrer, har genomgått en viss militär skolning. Denna militära skolning har för flertalet betytt en hel del och har lärt dem vissa saker. Arbetarna träder inte fram för Ural i sin sämsta dager, utan istället som bra exempel på noggrannhet och förmåga. Framgent kommer dessa avancerade arbetare – vår industris officerare – att bli officerare i vår milisarmé. Det sker genom att armén kommer närmare arbetarklassens produktionskretsar, samtidigt som arbetarklassen i varje region måste fungera som ledning över bondeperiferin. Och ur denna plan får mina belackare ut någonting fullkomligt diametralt motsatt: Att jag, med araktjejevmetoder¹⁶), skulle vilja ha vår produktion underordnad militärområdena. Detta är ingenting annat än nonsens.

Vad beträffar arbetarkollegierna, en fråga jag inte tagit upp i mina teser, är jag nu beredd att svara. Det påpekas, att arbetarkollegiet är en viktig skola för utbildning i styrelsefrågor. Naturligtvis är det, inom vissa gränser, sant. Men framförallt är det så, att denna fråga ställs på ett felaktigt sätt. Vår viktigaste uppgift är just nu och i dag, att utöva direktstyre över produktionen. Den här uppgiften får givetvis under inga villkor ställas på så sätt, att den skulle hindra arbetarnas yrkesutbildning, men företaget behöver först och främst en ledning, att kunniga människor leder företaget. Det hela kan kanske organiseras sålunda, att de mest erfarna och härdade arbetarna får utbildning, så att de kan gå framåt och ersätta specialisterna på ansvariga poster. I det avseendet är det en mycket lärorik artikel som kamrat Golovanov skrivit i *Ekonomitjeskaja Zjizn* 31 december 1919¹⁷.

I artikeln säger han att de ”ideliga bytena på chefsposter” gör, att man inte på allvar kan tala om ett återuppbygge av en normal industri och landets ekonomiska styrka. Varje företagsavdelning – den tekniska, administrativa osv – måste ledas av en kamrat eller medborgare, som kan och klarar av denna sak. Om det på detta företag, eller inom ett givet yrke, finns en arbetare som kan ta ledningen i sina händer – och sådana människor finns – så måste han få möjlighet att använda sina krafter. Om det finns arbetare som vill förkovra sig, så måste de ges möjligheter att studera. För deras skull kan man arrangera kurser i ledarskap för en hel grupp företag, ex.vis bland dem som ingår i Gomza-systemet.

Det finns olika vägar man kan gå. En del föreslår, att vi borde kunna ta in dem som så önskar i företagsledningarna. Det är en taktik som är i grunden felaktig. I många fall har den varit berättigad, men i de allra flesta fall har den gett negativa resultat. Med sådana arbetarkollegier, bestående av tre-fem eller t.o.m. upp till tretton personer i ledningen, försvinner ansvarskänslan och folk vet inte vem som riktigt har ansvar för företaget.

Till vissa verkstadsledningar har jag ställt frågan: Anser ni det möjligt, att ett visst antal styrelsemedlemmar skulle bestå av arbetare som är kvar på verkstadsgolvet? Svaret blev: Nej, det anser vi inte. Medlemmarna av Gomzas förvaltning svarade, att det är omöjligt, men däremot önskvärt att varje medlem av styrelsen efter en viss tid skulle återgå till verkstadsgolvet. Men detta skulle innebära att industrin läggs för fåfot. Arbetarkollegierna måste huvudsakligen ha en kontrollerande betydelse och funktion. Arbetarkollegierna borde fråntas sina ledningsfunktioner. Det har sagts mer än en gång. Från funktionärer i Högsta folkhushållningsrådet har det hörts invändningar: Ni vill att arbetarkollegierna ska gå från ledningsfunktion till kontrollfunktion¹⁸, dvs gå bakåt till Kerenskijs dagar. Men, kamrater, på den tiden låg ju industrin och kontrollen över produktionen i kapitalisternas händer. Och det var dessutom ett program som gällde bara för en viss tid. När vi nu talar om kontroll över produktionen, så är det inte samma slags kontroll som fanns under den perioden. Vår kontroll liknar mer aktieägarnas kontroll över sina företag.

Även där fanns ett arbetarkollegium, men det visste gränserna för sitt ingripande. Man ingrep därför, att man ville höja arbetsproduktiviteten, ville göra produktionen mer ändamålsenlig, var tvungen ta hänsyn till arbetarskydd och hygieniska förhållanden, livsmedelförsörjning osv.

I alla dessa frågor är varje arbetare, med viss yrkesvana och vana av arbete, givetvis kompetent. Och om arbetarkollegier ska införas inom dessa ramar, så är det nödvändigt, att det i varje sådan kollegial ledning finns ett visst antal arbetare som fortfarande är kvar på verkstadsgolvet i det givna företaget, och ett visst antal sätts in för att leda olika avdelningar på företaget. I dag finns företagsledningar med bara två-tre arbetare. Vilket kollegialt beslutfattande kan det bli tal om här, när ledningen ständigt tillförs nya krafter och där finns en kontroll?

Det är möjligt, att det vid maskinerna ute på verkstadsgolvet, går att finna 20 personer, som har större begåvning och är duktigare än dem, som sitter i ledningen. Om företagsledningarna får en bredare sammansättning och dessutom har kontrollfunktioner, då kommer det bland arbetarna på verkstadsgolvet att träda fram människor, som när de går till ledningsmötena mäter allt med sina ögonmätt och som för en tid kommer att ersätta de arbetare som återvänder till golvet. Här ska man inte tillämpa den principen, att omedelbart ställa frågan – vill den och den arbetaren verkligen vidareutbilda sig, är han verkligen f.n. i stånd, att stå som ansvarig för en viss avdelning?? Han måste personligen ansvara för sitt arbete som sådant och ska bara kontrolleras genom denna kollegiala institution.

Sunda och riktiga relationer måste bygga på detta. Ledningens arbete kan också förbättras genom att ledaren tilldelas assistenter, kommissarier – inte i nuvarande mening, inte sådana som utsetts uppifrån – utan kommissarier i militär mening. Om en viss avdelning leds av en ”specialist”, medan arbetaren har bristande vana och arbetsmeriter – kan han utses till kommissarie, men bara under förutsättning att var och en har kvar sitt personliga ansvar. Ingenjör Killy, som förtjänar tilltro när det gäller analys av fakta, karakteriserar på följande sätt valsverket vid ett järnverk: ”Ingen känner till hur valsverkets struktur fungerar, det går inte att utarbeta ett klart program och det saknas klara specifikationer. Man kan säga, att inte en enda tjänsteman känner till sina förpliktelser, sitt ansvar eller sin makt”.

Detta är alltså huvudsidorna i vårt ekonomiska läge och sådana de förutfattade meningar som hindrar en förbättring av detsamma. Naturligtvis är det så, att om inte blockaden funnes, om

vi hos tyskar och engelsmän omedelbart hade kunnat rekvirera 2 000 ånglok, maskiner, specialister och tekniker, få råvaror och livsmedel, så skulle en helt ny faktor göra sig gällande i vårt ekonomiska läge och då skulle läget bli så oerhört mycket bättre. Men än så länge är det en omöjlighet. Huruvida våra militära framgångar åstadkommer detta och när vår totala demobilisering kommer att äga rum, det är saker vi bara kan spekulera om.

Vi måste kallt räkna med att våra nuvarande tillgångar av råvaror och utrustning måste räcka till för att apparaten ska fungera. Hävstången för att förändra läget finns inte i omedelbara och extraordinära gåvosändningar från utlandet, utan i själva samhällsfaktorn. Denna faktor betyder att vi måste organisera arbetskraften. Det är vår viktigaste hävstång. När vi närmar oss denna fråga träder livsmedelsförsörjningen i förgrunden. Om vi inte omedelbart säkerställer, att arbetarklassen och dess kadrer erhåller ett minimum av livsmedel, då kommer vi heller inte, i ekonomisk mening, att kunna röra oss ur fläcken. I enlighet därmed dikteras vår uppgift som att vi måste skapa baser för livsmedelsförsörjningen.

Under åren 1910-1914 skördades 931 miljoner pud spannmål, varav vi exporterade 716 miljoner pud per år – åren 1910-1915 ökade spannmålsexporten till i det närmaste trekvarts miljard pud per skördeår. F.n. befinner sig vår hushållning och dess apparat i fullständigt förfall, ja, det handlar om en vacklande ekonomi som är utsatt för dödshot. Samtidigt är det möjligt att ändra på detta förhållande. Om vi kunde föra över 300 miljoner pud, dvs en tredjedel av denna export, till vår livsmedelsbas – så skulle vi vara räddade. Hur ska vi då förhålla oss till detta?

För det första, genom att organisera arbetskraften. För det andra, genom en omfattande demobilisering, samt att vi ger demobiliserade soldater lediga lödverktyg och våra ekonomiska organ ordnar, att de får med sig verktygen, vilket måste göras snabbt. Ingenjör Killy har helt rätt när han säger, att vårt lands framtid hänger på att ångloken repareras. Det är absolut nödvändigt, att med tvångsmedel skaffa fram ett maximalt antal kvalificerade arbetare från alla områden, först och främst från armén, från de sovjetiska institutionerna – alltifrån Folkkommisariernas råd till kommunala exekutivkommittéer – från byarna, där de lever spridda för all världens vindar, från hantverksindustrin och från spekulationen, varefter de räknas, registreras och mobiliseras i arbete. Först och främst för att reparera ånglok och överhuvudtaget för arbete längs järnvägen.

Jag anser, slutligen, att vi tvingas passera genom en period av tvångsmässig och samhällelig utspisning av alla som arbetar i sovjetinstitutionerna, alla stadsbor och alla medborgare som arbetar inom industrin, samt att upphäva människornas rätt att ordna individuella ekonomiska lösningar. De 80 % av arbetarnas energi, som enligt Killys beräkningar, går åt för att på individuell väg skaffa föda, måste nu koncentreras, tas om hand och sparas genom denna samhälleliga utspisning. För att Moskva ska kunna övergå till tvångsmässig utspisning av alla – alltifrån stadens fackordförande till den allra yngste arbetaren på Moskvas mest efterblivna verkstad – behöver det skapas en inte särdeles stor livsmedelsbas bestående av några hundratal miljoner pud brödsäd. Den tvångsmässiga, samhälleliga utspisningen under denna period, kommer också att bli en samhällelig prövning och en social uppfostran i kollegialitetens anda.

Vi har tagit ut folk ur produktionen och ur förvaltningarna och skickat dem till kompanier och plutoner – där har de stupat och lärt andra att stupa, och på så sätt räddat situationen. Det krävs inte mindre energi, självupppoffring och entusiasm, för att övervinna hungern och livsmedelsförsörjningens sammanbrott – och den viktigaste faktorn, som kommer att få minst lika stor betydelse, är de tvångsmässiga och samhälleliga utspisning som måste organiseras vid varje större arbetsplats. Vi ska bygga matsalar vid varje verkstadsföretag och på så sätt göra slut på det väldiga slöseriet med mänsklig energi.

I annat fall kommer vi inte att kunna lösa frågan om livsmedelsförsörjningen, ty vi kan inte nöja oss med, att Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor inte kan skaffa fram livsmedel, att

Folkkommissariatet för vägar och kommunikationer inte kan hjälpa till och att kommunikationerna inte får någon hjälp från järnverket i Sormovo och andra. Här gäller bara solidarisk borgen. Det verkar som vi kommer att behöva ett nytt slagord för den närmaste tiden, nämligen detta: Proletärer – tillbaka till maskinerna – bort från armén, sovjetinstitutionerna, Gomzaledningarna, bort från byarna och ut ur spekulanternas led!

Frågan om arbetskraftens mobilisering sammanhänger med demobiliseringen av krigsapparaten. Ett par ord om denna fråga, som orsakat stora tveksamheter och som i fackföreningarna framkallat prat om ett araktjejevmetoder. Under den gångna perioden, när de efterblivna massorna, som drogs med i kampen av avancerade kamrater, nu stöter på nya sociala förhållanden, där de jämsides med förkunnelser, goda exempel och organisatorisk påverkan, har de även fått erfara att vi hela tiden också använder repressalier, ex.vis så har vi utfärdat undantagstillstånd inom vissa industribranscher. Det är på de områden där arbetet går sämst som vi infört undantagstillstånd, men pga vår otympliga organisation, har vi inte konsekvent kunnat tillämpa undantagstillståndet.

Till dessa platser måste vi skicka specialister, fackligt aktiva, måste järnvägsarbetarnas fackförening få använda undantagstillståndet som instrument för att stärka och lyfta arbetet, ty utan facklig medverkan kan undantagstillståndet inte tillämpas i full utsträckning. Inom andra industribranscher är höjd matranson den viktigaste faktorn för framgång, men höjningen ska ges samtidigt som undantagstillstånd införs. Naturligtvis vore det meningslöst att införa undantagstillstånd inom hela industrin, men vi måste välja ett antal brännpunkter, såsom järnvägar och lokverkstäder, till vilka vi koncentrerar de bästa arbetarna och till vilka vi skickar stötgrupper. Precis som vi ska skicka stötbataljoner för att de med sitt personliga exempel och repressalier ska försöka höja arbetsproduktiviteten.

Nu har det uppkommit ett läge, då tiotusentals arbetare försvinner ur registren och vår statistik inte kan hitta dem. Var är de? De finns inte i medlemsregistren hos kamrat Tomskij. Ingen vet var de finns, kanske är de sysselsatta med spekulation på marknadsplatsen i Chitrov. Det är ett sammanbrott som utlösts av otroliga levnadsförhållanden, förhållanden som är outhärdliga för de arbetare, vilka befinner sig under genomsnittet vad gäller moraliska egenskaper, förhållanden och som kräver akuta och extraordinära åtgärder, inklusive undantagstillstånd.

Detta är den ena sidan av militarismen. Frågan om militarismen har å andra sidan också tolkats i den meningen, att den militära apparaten kan utnyttjas för arbetsmobilisering och redovisning. Även då är invändningarna grundade på ett ignorande av den faktiska situationen. Fackföreningarna omfattar en viss del av arbetarna och eftersom de behövs i fackföreningarna är frågan om förhållandet till dem lätt att lösa. Men hur ska vi kunna registrera dem som lämnat eller lämnar fackföreningarna? Hur dålig den militära apparaten än är, så har den sedan tidigare en viss vana, som inte finns eller kan finnas i andra apparater. Om vi tar en kapitalistisk stat som stödjer sig på en kapitalistisk industri, så har den en statistikjänst som räknat över alla de varor som slungas ut på marknaden. Den kapitalistiska vetenskapen har en objektiv statistik, men saknar ett sakligt redovisningssystem i meningen ingripande och påverkan inom företaget.

Savva Morozov¹⁹ hade en sådan redovisning, men det var en rövarredovisning, som gick ut på, att han bättre skulle kunna exploatera marknaden och framförallt bättre kunna suga ut sina egna arbetare. Denna redovisning kallades kalkyl, och skulle peka ut hur han kunde utvinna högsta möjliga profit.

I kapitalistiska stater finns redovisning bara på vissa områden och i första hand inom den militära förvaltningen, så att man kan registrera hela befolkningen för att veta hur och vilka årskullar som kan mobiliseras, var de ska sättas in, om det på mobiliseringsplatserna kommer att finnas matförråd och var livsmedelsbaser ska upprättas, ja, också för att räkna ut om järnvägslinjerna räcker till och tidsåtgången för att transportera mobiliserade per järnväg.

Våra militära specialister har bibehållit dessa rutiner. Våra militärexperter är naturligtvis inte förstklassiga – Hindenburg och Ludendorff²⁰ är större. Men våra ingenjörer är heller inte förstklassiga, inte heller vår administration och våra direktörer. Våra specialister i det militära har dock tagit till sig dessa rutiner, de har förmåga att hålla ordning på räkenskaperna inom vissa områden, sätta fingret på räkenskaperna och att anpassa sig till redovisningskrav – även om det bara är i grova drag. Och eftersom fokus måste ställas på uppgiften att genomföra en allmän arbetsplikt, så måste dessa människor komma till användning.

Ex.vis menar kamrat Krzjizjanovskij i sitt långa kåseri²¹, att våra torvtillgångar kommer att räcka halvannat århundrade för att värma och lysa upp hela Ryssland. Att vi sitter på träskmark, det känner alla till, men att denna träskmark skulle vara så enormt kaloririk, det har jag tyvärr inte haft någon aning om. Så nu blir det en mycket viktig uppgift, att organisera och mobilisera arbetskraften, att lösa alla frågor om vilka årskullar vi ska mobilisera för vår folkhushållning, så att det sker till minsta möjliga förfång för bönderna. Och här intar den militära apparatens skicklighet, rutiner och metoder en framträdande plats.

Sedan kommer den mest akuta och brådskande frågan om hur vi direkt ska kunna använda oss av våra militära kollektiv, av de militära förband som nu muckar, och som omedelbart kan sättas in som organisationer i produktionen. För att skingra vissa kamraters fördomar vill jag läsa ett telegram som skickades för ett par dagar sedan från Östfrontens tredje armé. Så här lyder telegrammet:

”Till ordföranden i Republikens försvarsråd. Till ordföranden i Republikens militära revolutionsråd, Trotskij. De senaste dagarnas militära framgångar och det allt värre ekonomiska tillståndet ställer sovjetmakten inför två uppgifter: Att slutgiltigt krossa den inhemska kontrarevolutionen, att vid västgränsen upprätta en hållbar röd skyddsvall för att trygga vårt försvar mot den allierade imperialismens små sjakaler – samt att använda de arméenheter som nu frigörs, för att organisera produktionen, för att återuppbygga transportsektorn och för att införa allmän arbetsplikt.

De friställda arméenheter måste, med en bestämd målsättning för ögonen, sättas in i de industriområden där de lättast kan skaffa livsmedel för sin egen försörjning. Vår Tredje armé är den som, av orsaker ni känner till, först av alla kan lämna skyttegravarna – och i vår armé finns tiotusentals helt friska människor, tusentals yrkesarbetare, tusentals och hundratals kommunister och politiskt ansvariga medarbetare, människor som är fast sammansvetsade av krigarlivet och har erfarenhet av att leda massorna.

Av en lycklig tillfällighet råkar vår armé befinna sig i en region, där det bara är att sätta igång arbetet för att återuppbygga ekonomin. I Tjeljabinsk-, Tobolsk- och Jekaterinburg-guvernemen finns väldiga livsmedelsöverskott, där finns bränsle och alldeles intill ligger Sibirien, som överflödar av livsmedel, men som inte under några förhållanden f.n. kan transporteras därifrån. Ural har mineraler och malmer; denna region har outtömliga möjligheter för att utveckla den tunga industrin. Om vi bara sätter ner foten, så är det just här vi kan börja föra ut vår ekonomi ur återvändsgränden.

Trots sina strålande förutsättningar är läget i denna region mestadels ganska bekymmersamt; järnvägarna fungerar knappast, verkstäderna för en jämmerlig tillvaro, det finns inga livsmedel, inga specialister, inga arbetare. Att med dessa perspektiv för ögonen, att under denna hårda verklighet, hålla en hel armé sysslolös eller att upplösa den i sina smådelar – det vore en oförlåtlig synd.

I syfte att snabbast möjligt börja återuppbygga och organisera folkhushållningen i hela Ural, i Jekaterinburg-, Tobolsk- och Tjeljabinskguvernemen, föreslår Tredje arméns revolutionsråd följande:

1) att rikta in alla Röda arméns styrkor och medel på att återuppbygga transportsektorn och organisera hushållningen i ovan nämnda region; 2) att omdöpa östfrontens Röda armé till RSFSRs första revolutionära arbetsarmé och utse ett ledande organ för första arbetsarmén; 3) att bilda ett revolutionärt arbetsråd som leds av tre personer utsedda av och under direkt ledning av Försvarsrådet; 4) att Revolutionära arbetsarmén är det högsta organen för att kontrollera och organisera Uralregionens militära och ekonomiska organisationer, samt ledande administrativt och politiskt organ för denna region; 5) att huvuduppgiften för Revolutionära arbetsarmén är, att på kortast möjliga tid återuppbygga folkhushållningen genom en omfattande tillämpning av metoder för massaktioner och genom att införa allmän arbetsplikt; 6) att militärområdeskommissariatet i Ural kompletteras med militära specialister ur Tredje armén och förvandlas till Revolutionära arbetsarméns apparat för krigs- och arbetsmobilisering; 7) att alla representanter och utsända, som från centrala institutioner skickats till Uralregionen för att ställa till rätta den ena eller andra saken, fr.o.m. nu står till Revolutionära arbetsarméns förfogande och är registrerade hos denna, utan rätt att på egen hand ändra de uppgifter som de fått från centrum; 8) att alla centrums tekniska och speciella kommissioner och representationer, som av centrum skickats till regionen i syfte, att börja återuppbygga den ena eller andra branschen på länsnivå, nu förenar sig med Revolutionära arbetsarmén i sitt arbete; 9) att alla organ på lokal, regional och guvernementsnivå ska stanna kvar på sina poster och att deras relationer sinsemellan och i förhållande till centrum inte kommer att genomgå några förändringar; 10) att Revolutionära arbetsarmén är en temporär företeelse; 11) att Tredje armén omedelbart avdelar en del av de militära specialister som behövs i Femte verksamma armén.

Första Revolutionära arbetsarmén skulle som sina närmaste uppgifter i nämnda region vilja ställa upp följande: 1) Omedelbart sätta in alla krafter och medel som står till förfogande för att skaffa fram bränsle, för att återuppbygga järnvägen på sträckorna Omsk-Jekaterinburg-Tjeljabinsk-Omsk, för vilket det krävs, att vi får använda arméns alla tekniska resurser och införa partiell arbetsplikt för att hugga ved och för att öka uttaget ur stenkolsbrotten. 2) Genom allmän mobilisering av en eller två årskullar unga rekryter skapa en arbetsarmé i reserv och utbildning under ledning av militärens partifolk och specialister, ståndaktiga och duktiga kommunistiska kadrer som har förmågan att arbeta entusiastiskt och dra med andra i arbetet; de måste genomgå militär utbildning, arbeta i enlighet med arbetspliktens krav och fortbilda sig. 3) Börja förbereda en starkare politisk avdelning för att återuppbygga ekonomin på kommunistiska grunder och för att genomföra arbetsplikten i bredare omfattning, för att höja den allmänna kulturnivån i regionen; av arméns erfarenheter vet vi, att detta är lättast att åstadkomma under massaktioner; vid järnvägen måste införas krigslagar enligt arméns manér, vad gäller livsmedlen måste det införas militära normer för försörjning och utspisning; överhuvudtaget får inte all brödsäd föras bort från Sibirien och till centrum; vi är starka, det finns livsmedel i överflöd, det finns massor av råvaror och bränsle, regionen är tätbefolkad, det finns människor. Vi inväntar era beslut och order. Nr 0253. Armékommandanten i Tredje armén, Matijasevitj²², medlemmen av arméns militära revolutionsråd i Tredje armén, Gajevskij²³.

Och det här kommer alltså inte från Moskva, inte från Petrograd, utan från en region, där vi bara påbörjat uppbygget av våra ekonomiska institutioner och där armén är den starkaste och rikaste apparaten. Armén föreslår, att den själv ställer sig i spetsen för den ekonomiska makten, att den omdöps från militär armé till arbetsarmé. Självklart tänker jag inte föreslå, att vi ska godkänna samtliga dessa punkter. Det krävs en diskussion, vi behöver fortsatta garantier, vi måste veta hur vi ska ha de ömsesidiga relationerna mellan armén och våra ekonomiska produktionscentra, mellan armén och de lokala myndigheterna.

Utifrån dessa tankegångar har jag sänt dem ett telegram, i vilket jag påpekar, att de måste säkerställa en tillräckligt auktoritativ sammansättning av arbetsrådet, att centrum får garantier

om, att dess apparat kommer till användning i full utsträckning eller åtminstone till nio tiondelar för att lyfta regionen. Det är den tredje möjligheten för att använda militära styrkor och militära metoder.

Det verkar som om vi skulle tvingas tillgripa tvångsåtgärder, behöva införa undantagstillstånd i vissa strängt begränsade och viktiga områden, behöva registrera befintlig arbetskraft, mobilisera och tillämpa arbetsplikt i bred omfattning. I kommissionen arbetar vi just nu med att räkna ut hur många som måste mobiliseras. Än så länge är siffrorna små, men de kommer att bli högre med hjälp av Folkkommisariatet för jordbruksfrågor. Arbetsplikten måste tillämpas med militära metoder och vi måste också samköra uppgifterna i rödarmisternas värnpliktsböcker med medborgarnas arbetsböcker.

Denna tredje möjlighet – att använda militärförbanden på de platser där de nu utgör en död reserv, som i Ural, västra Sibirien, vid Uralfloden, i industriområdet kring Gurjev – kommer den närmaste tiden att öppna sig också i Donregionen, där vårt jordbruk står inför väldiga uppgifter och där väldiga jordbruksreserver frigörs. Dessa måste inordnas i vår ekonomi. Vi måste studera erfarenheterna av arbetspliktens tillämpning i bred omfattning, ty just för att vår tekniska utrustning är illa åtgången håller även lantbruksinventarierna på att förfalla. Vi tvingas allt oftare ersätta dessa brister med levande mänsklig arbetskraft och tillämpa arbetsmobilisering. Och när vi nu har en färdig apparat att sätta in, så kan vi bara inte eller får vi bara inte förbigå själva detta faktum.

Jag vill sammanfatta våra viktigaste uppgifter: Vi måste ställa frågan om produktionen, frågor om industrins lyft, i centrum för hela landets, och framförallt arbetarklassens, uppmärksamhet.

I centrum för ekonomin står reparationer av transportfordonen. Precis som vi en gång hade parollen *Proletärer, till häst!*²⁴ måste vi nu ställa parollen *Proletärer, till maskinerna – proletärer, till produktionen!*

Vi måste ge Folkkommisariatet för livsmedelsförsörjningen uppgiften att skapa en livsmedelsbas och att som grund för livsmedelsbasen inrätta en samhällelig och tvångsmässig utspisning av medborgarna.

Vi måste i ny och bredare omfattning redovisa kvalificerad arbetskraft. Medborgarnas arbetsböcker måste samköras med de böcker som klargör medborgarnas förhållande till den allmänna värnplikten, dvs med rödarmisternas tjänsteböcker.

Vi måste övergå till att använda de militärförband, som befrias från krigstjänstgöring, på produktionens områden.

Alla dessa frågor måste ställas i centrum för uppmärksamheten.

Vi måste beordra pressen, att den ska slå larm i stället för att skriva optimistiska artiklar, därför att vi befinner oss i en uppförsbacke och därför, att motlutet bara blir allt brantare och brantare. Antalet trasiga ånglok bara ökar. Att ha 25 procent funktionsdugliga lok måste betyda att vår industri nått nollpunkten, eftersom 25 procent inte ens är tillräckligt antal för nödvändiga militära transporter och inte ens räcker för att frakta ett ynka pud brödsäd. Detta vore det totala slutet.

Det betyder, att vi ärligt och uppriktigt och inför hela landet måste medge, att vårt ekonomiska läge är hundra gånger värre än det militära läget var, ens i de allra värsta stunderna. Vi måste koncentrera all uppmärksamhet på det ekonomiska området. Vi måste stärka fackföreningsrörelsen och yrkesutbildningen. Vi måste införa den strängaste disciplin och undantagstillstånd i de för produktionen viktigaste områdena. Vi måste bilda arbetets stötbataljoner – framförallt för att reparera ångloken. Alla ansvariga partiarbetare och fackliga funktionärer måste sättas i arbete. Uppgiften för arbetarklassen i dess helhet – är att samla alla

sina styrkor och all sin energi, av alla krafter ringa i larmklockan och föra ut landet ur nuvarande situation.

1920, Arkivet.

Översättning: Kjell Berglund från 1:a ryska upplagan av Trotskijs *Samlade verk* (Sotjinenija), band XV, utgiven i Moskva 1927. Även noterna härrör från denna utgåva.

Noter

¹ Partifraktionens möte 12 januari 1920 ägde rum vid en tid då flertalet kadrer inom Fackliga centralrådet var motståndare till metoderna för en militarisering av arbetet och produktionen.

Så här skriver kamrat Trotskij i sin broschyr *Ut på produktionens väg* om detta fraktionsmöte: "Kamrat Lenin försvarade de ståndpunkter som två-tre veckor senare antogs på IX partikongressen (på nämnda möte fick kamrat Lenin bara stöd av två röster, medan resten – 60-70 kamrater – röstade mot honom). På IX kongressen bekämpade kamrat Lenin de åsikter som utgjorde och än i denna dag utgör det verkligt säregna vid den fackliga partifraktionens möte".

Med anledning av de meningsskiljaktigheter som fanns inom den fackliga partifraktionen förklarade kamrat Lenin följande på fraktionsmötet:

"Vem var det då som inledde detta motbudande storgräl på pampnivå? Ja, inte var det kamrat Trotskij – i hans teser finns inget att anmärka på. Det var kamraterna Lomov, Rykov och Larin som satte igång polemiken. Var och en av dem innehar mycket höga poster, de är medlemmar i presidiet för Högsta folkhushållningsrådet. Bland dem finns Högsta folkhushållningsrådets ordförande, som har så många titlar, att om jag räknade upp dem alle sammans, skulle jag förlora fem minuter av mitt tiominutersinlägg. Därför är det gagnlöst när man vill påstå, att man uppträtt både älskvärt och hjärtligt och otvivelaktigt visat intresse för detta möte. Intresset kommer i varje fall inte till uttryck i, att kamrat Rykov och andra ägnat sig åt motbudande och stridslystna gräl. Kamrat Trotskij har ställt frågan om nya uppgifter, medan de har satt igång en pamparnas polemik mot Sjunde Sovjetkongressen. Det vi inte redan tidigare visste, har kamraterna Lomov, Rykov och Larin sagt rent ut i sin enfaldiga artikel.

Det var någon talare som menade, att man inte *får* polemisera mot Sjunde Sovjetkongressen. Sjunde Sovjetkongressen har begått ett misstag – säg det rent ut, rätta till misstaget här på detta möte, säg vad det är för ett misstag, men sluta svamla om centralisering och decentralisering. Kamrat Rykov säger, att han tvingas tala om centralisering och decentralisering bara därför, att kamrat Trotskij inte märkt någonting. Människan förutsätter alltså, att här sitter människor som är så efterblivna, att de glömt de första raderna i dessa teser av kamrat Trotskij, där det heter: "en ekonomisk hushållning förutsätter en allmän plan" osv. Kan ni läsa innantill på ryska, högst älskvärda Rykov, Lomov och Larin? Backa till den tid då ni var 16 år, där kan ni fortsätta svamla om centralisering och decentralisering.

Det handlar om en statlig uppgift avsedd för kollegiets medlemmar, för presidiet i Högsta folkhushållningsrådet! Det här är dock sådant struntprat och bedrägligt nonsens, att det är en ren skam och vanära att behöva slösa tid på detta. Grälet började i samma stund vi diskuterade vari de nya uppgifterna består, dvs frågan om arbetarkollegier och enmansledning (se not 25). Vad gäller arbetarkollegier och enmansledning, så vore det mycket lumpet om vi på arbetarnas stormöten skulle säga: Vi är för arbetarkollegier, men knäsetter borgerliga principer. Samma polemik har jag redan hört i Folkkommissariernas råd. Detta är en sådant dumhet, att den bara kan sägas i ett gräl pampar emellan. Arbetarkollegiet förvandlas till pladder bland människor som sitter i sammanträden och pratar om, att enmansledningen inte är det enda och värdigaste sättet att organisera arbetet.

Givetvis måste vi se till att arbetarna lär sig leda. Givetvis kan man lära sig även i ett kollegium. Kan de inte göra det på annat sätt, må de väl bli kvar i kollegiet. Men för att studera behövs inget kollegium: Skaffa er någon som hjälper er! Vi ska kombinera principen om arbetarkollegier – så att arbetarna kan lära sig leda – med principen om enmansledning, där makten finns. Kollegiet bör bestå av 4-5 kamrater som assisterar enmansledningen. Ibland kan vi använda oss av arbetarkollegier, ibland av enmansledning. Arbetarkollegiet är till för dem som är svagare, sämre, för dem som halkat efter och inte utvecklats. Må de gå där och dra benen efter sig, ha tråkigt och ingenting ha att säga till om. Kriget har gett oss en förmåga att töja ut disciplinen maximalt och att centralisera tiotusentals och hundratusentals människor, kamrater, som varit beredda att gå i döden för att kunna rädda rådsrepubliken. Utan detta hade vi allesammans gått åt helvete".

[Ovan citerade Lenin-tal har inte återfunnits i Lenins *Collected Works* – det finns fortfarande en hel del Lenin-texter som är opublicerade, särskilt sådana där Lenin uttalar sig positivt om Trotskij – *Red anm*]

² Polemiken i *Ekonomitjeskaja Zjizn*. Kring kamrat Trotskijs teser om övergång till allmän arbetsplikt, som publicerades 17 december 1919, utbröt en het debatt i tidningen *Ekonomitjeskaja Zjizn*. Eftersom kamrat Trotskij tagit upp problemet om hur arbetet skulle organiseras under övergångsperioden mellan krigskommunismen och det socialistiska samhället, koncentrerades debatten till frågorna om arbetets militarisering och metoderna för den ekonomiska ledningen.

Den 3 januari publiceras en artikel av kamrat Goltsman, i vilken han – samtidigt som han ger ”kamrat Trotskij en eloge för att han tagit upp en öm punkt, väckt en fråga som måste väckas” osv – kritiserar de metoder som kamrat Trotskij föreslår för att organisera arbetet. ”Militära och disciplinära metoder – skriver kamrat Goltsman – är måhända bra, och i vissa fall tvingas man utan tvekan använda sådana, men då måste de strikt isoleras från de rövaraktiga metoder för ekonomins och arbetets organisering, som oundvikligen åtföljer varje militär organisation. Det är omöjligt att organisera arbetet med *rent araktjejevskas metoder* (se not om *Araktjejevmetoder* nedan); arbetet och alla övriga delar av folkhushållningen, kräver detaljstudier, en rationell organisation, eller med andra ord – en eftertänksam attityd”.

I frågan om fackföreningarnas roll anklagas kamrat Trotskij teser för att vara ”ett karakteristiskt uttryck för de åsikter som menar, att man kan organisera folkhushållningen och t.o.m. arbetskraften utan fackföreningar”. Kamrat Goltsman förklarar själv, att fackföreningarna har en ledande ”politisk roll” vad gäller att organisera arbetet och att de ekonomiska organen bara ska syssla med ”specifik produktionsverksamhet”. Kamrat Goltsman anser vidare, att kamrat Trotskij teser försöker ”ersätta” en centralisering av det ekonomiska livet ”genom att skapa mer eller mindre självständiga ekonomiska centra”.

I nästa nummer av *Ekonomitjeskaja Zjizn*, den 6 januari, publiceras en artikel av kamrat Kutuzov under rubriken *Ett och annat om kamrat Trotskij teser*. I den artikeln kopplas frågorna om allmän arbetsplikt samman med frågorna om arbetarnas livsmedelsförsörjning. ”Det går att organisera arbetet först då – skriver kamrat Kutuzov – när arbetarnas *nerver* lugnat ner sig och det första steget dit är, att det levereras *för klassen reserverade* matrannonser till arbetarna”.

Vad gäller frågan om att använda ”specialister” i enmansledning, skriver samme Kutuzov: ”På det mest resoluta sätt måste vi avvisa tanken på att införa ett system med enmansledning... Men om nu kamrat Trotskij, när han talar om enmansledning, tänker skicka specialister – även om de är militära – till våra fabriker och verkstäder, så antar jag det är för tidigt att lämna dem ensamma, ty de torde inte vara obekant vare sig för våra arbetare, överstyrelser och centra, och än mindre för kamrat Trotskij, vad de är för ena”.

Mot den allmänna arbetspliktens ”militära karaktär” uttalade sig också kamrat Rjazanov i samma anda. I hans artikel 21 januari 1920 i *Ekonomitjeskaja Zjizn* under rubriken *Om den allmänna arbetsplikten* finner vi följande stycke: ”Men om en realisering av den allmänna arbetsplikten är omöjlig utan användning av åtgärder av tvångskaraktär, så är det en *i grunden felaktig* mening, att detta tvång måste *ta formen av en militarisering* av arbetarmassorna eller att civila organ måste underställas de ena eller andra militära organen. Det är därför som den allmänna arbetsplikten endast kan genomföras i form av en medborgarplikt, i form av en obligatorisk arbetsmobilisering, vars framgång bara kan säkerställas genom ett system med vissa tvångsåtgärder, men också genom en nivellering vad avser *leveranser av livsmedel* och *betalning* till de lämpliga kategorier arbetare som engageras i detta arbete. Den allmänna arbetsplikten kommer att ge resultat om det sker leveranser av *enhetliga och klassmässiga matrannonser*”.

I frågan om ”territoriella produktionskretsar” uttalar kamrat Nogin i sin artikel *Nya fläckar i frågan om industrins ledning* (*Ekonomitjeskaja Zjizn* 14 januari) följande farhågor: ”om produktionskretsarna ska underställas arméorganisationens uppgifter, skulle detta under nuvarande förhållanden betyda ett åsidosättande av de yrkesvana arbetarkadrer, som utbildats under de senaste generationerna och att dessa i viss mån ersätts av tillfälliga och utbildade element”.

Slutligen: 24 januari publiceras kamrat Miljutins teser om det ekonomiska livets ledningsorganisation. I tes nr 11 heter det, att ”grundvalen för att leda den nationaliserade industrin måste vara ett *kollegium*, ty endast på basis av arbetarkollegier kan *fackföreningarnas* och arbetarmassornas *medverkan* i styret av landets ekonomi *säkerställas*... Enmansledning istället för arbetarkollegium, kan införas först efter aktuell fackförenings medgivande i varje enskilt fall”.

Hela denna polemik i *Ekonomitjeskaja Zjizn* var bara början på den diskussion som därefter utvecklades på Folkhushållningsrådets kongress, inom den fackliga partifractionen och på partiets IX kongress. Oppositionen sköt in sig på det man kallade ”de militära formerna” för den allmänna arbetsplikten. Oppositionen som i huvudsak leddes av ekonomiskt verksamma och fackligt aktiva reste ragg mot att arbetsarméerna skulle användas som regionala ekonomiska organ (se not 84 [ej medtagen här – *Red ann*]). Hur kamrat Lenin förhöll sig till denna polemik – se utdrag ur hans tal i föregående not

I frågan om den militära apparatens användning sa kamrat Lenin följande:

”Nu finns en apparat som har möjlighet att tillämpa tvång och disciplin... Och för att skörda 200 miljoner pud brödsäd, behövs en sådan apparat... de [arméerna] måste, tillsammans med hela sin apparat, med hela sin kommunistiska förtrupp, tillåtas skörda och transportera brödsäden. Om vi inte har avhållit oss ifrån att i strid skjuta ner tusentals människor, kan vi heller inte avhålla oss från detta, ty därigenom kommer vi att rädda landet”.

³ Här syftas på den tid då vi gick till offensiv på sydfronten och vi, i början av januari 1920, återerövrade järnmalmfälten i Donbass och Krivoj Rog.

⁴ *Judenitj vid Pulkovo*. Se band XVII, andra delen, noterna 108 och 109.

⁵ V. Miljutin. – Före kriget medlem i mensjevnikpartiet. Som internationalist anslöt han sig bolsjevikererna i början av kriget. På aprilkonferensen 1917 invaldes han i CK; efter Oktoberrevolutionen folkkommissarie för jordbruksfrågor. Senare vice ordförande i Högsta folkhushållningsrådet och från 1921 folkkommissarie för sociala frågor. Skriftställare i ekonomiska frågor; skrev boken *Socialismen och jordbruket*. Vid tiden för oktoberrevolutionen tillhörde han den grupp folkkommissarier, som i november undertecknade den kända deklarationen riktad till CK, vari de avgick ur regeringen. I januari 1920 tog han till orda mot kamrat Trotskij:s teser i *Ekonomitjeskaja Zjizn*.

Hans artikel, som nämns i Trotskij:s tal, och som är en översikt om den ekonomiska utvecklingen den gångna året, tecknar läget i rosenröda färger. Sålunda påstår Miljutin ex.vis, att Ryssland i huvudsak kommit över bränslekrisen, att skapandet av en råvarureserv för industrin är inne på sluttampen, att sådana branscher som den elektriska, metallurgiska, verkstadsindustrin ”har fungerat och kommer att fungera tillfredsställande”. Angående det internationella läget skrev Miljutin: ”Även om det är svårt att förutsäga hur Rysslands internationella läge kommer att påverka landets utveckling, så finns även här gynnsamma tecken som visar, att Sovjetryssland kan fortsätta på den inslagna vägen”.

⁶ Gomza – *Gosudarstvennoje objedinenije masjinostroitelnych zavodov* (Statlig sammanslutning för verkstadsföretag/maskinbyggnadsföretag).

⁷ Kamrat Trotskij höll sitt anförande i Moskvas partiorganisation 6 januari 1920.

⁸ Teserna trycktes i *Pravda* 17 december 1919, med följande anmärkning från redaktionen: ”Vi ger plats åt kamrat Trotskij:s teser, varom vi är helt överens, men samtidigt anser vi det vara vår plikt att understryka, att det inte kan bli tal om någon omedelbar demobilisering av armén, eftersom fienden är långt ifrån slagen och hotar med nya angrepp. De frågor som kamrat Trotskij tar upp måste emellertid diskuteras nu, eftersom de planer dessa teser stakar ut, kräver ett långvarigt förberedelsearbete. Vi förutsätter, att kamrat Trotskij själv är av samma mening.

Alla partikamrater måste vara medvetna om, att alla kampavsnitt ännu inte passerats, att vi står inför många hårda strider, men att vi inte får glömma morgondagen för de aktuella uppgifter vi har idag. När vi nu vänder uppmärksamheten på kamrat Trotskij:s teser vill vi föreslå, att ni kommer in med synpunkter på de frågor som berörs i teserna”.

⁹ Rykovs artikel *Om Trotskij:s teser* publicerades i *Ekonomitjeskaja Zjizn* den 30 december 1919. Kamrat Rykov ansåg att ”Trotskij:s teser är alldeles för vagt framställda för att vi på grundval av dessa skulle kunna vidta några åtgärder för att förbättra republikens ekonomiska läge”. Vid sin genomgång av enskilda punkter i dessa teser framhåller kamrat Rykov: 1) att ”villkoren för en planerlig produktion kräver en fortsatt fulländning av just den centraliserade apparaten, så att den får större flexibilitet och bättre förbindelser med de lokaliteterna, men utan någon som helst decentralisering”; 2) att ”Trotskij i frågan om regionala ekonomiska organ utvecklar en konsumtionistisk ståndpunkt. Denna ståndpunkt kan endast gälla fabriks- och verkstadsföretag som framställer dagliga förnödenheter, men ointetgör också alla viktigare planer inom Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor. Utan att lösa produktionens huvudfrågor – råvaru-, bränsle- och transportfrågorna – hindrar han en ändamålsenlig användning av republikens produktionstillgångar... Allt detta kommer att återupprätta lokalpatriotismen på regional nivå”; 3) att ”Trotskij:s frågeställning om att tillämpa arbetsplikt är felaktig, eftersom det är otänkbart att vi i Sovjetryssland skulle tänkas kunna lösa produktionsproblemen genom att ersätta maskiner med manuell arbetskraft”.

Avslutningsvis skriver kamrat Rykov: ”Om Trotskij:s teser i det stora hela måste jag säga, att deras huvuddrag är, att det ekonomiska livets frågor betraktas som formella och organisatoriska sådana”; men samtidigt, att ”den aspekten har betydelse även om tyngdpunkten ligger i de materiella och tekniska frågorna”.

Till sist att ”milisområdenas anpassning till de ekonomiska regionerna inte kan ha någon avgörande betydelse för denna sak”. Kamrat Trotskij:s viktigaste misstag är enligt Rykov, att han behandlar frågorna om arbetet och den allmänna arbetsplikten i militära termer, utan att nämna fackföreningarna, fabriks- och verkstadskommittéerna och de avdelningar för fördelning av arbetskraft som finns inom Folkkommisariatet för arbetsfrågor.

¹⁰ J. Larin – en av de äldsta medlemmarna i RSDAP, tillhörde dock hela tiden partiets mensjevnikiska flygel. Efter 1905, under ”förskingringens” tid, var han likvidator och krävde att partiet skulle upplösas. Efter februarirevolutionen 1917 anslöt han sig till de internationalistiska mensjevikererna; efter julihändelserna gick han med i RKP. Initialskedet i Högsta folkhushållningsrådets verksamhet är starkt förknippat med Larins namn, huvudsakligen pga av hans otaliga projekt för att organisera överstyrelser, ekonomiska centra m.m. Larin är en av de mest framträdande skriftställarna i ekonomiska frågor och deltar i Högsta folkhushållningsrådets arbete, samt i olika diskussioner om ekonomi. I diskussionen om enmansledning respektive arbetarkollegier, var han anhängare av de sistnämnda och tog till orda för sin ståndpunkt i en rad artiklar och tal (i *Pravda* och *Ekonomitjeskaja Zjizn* i början av 1920, på Högsta folkhushållningsrådets kongress osv).

Den artikel Trotskij nämner i sitt tal är *Ur de konservativas ekonomiska teser* som trycktes i *Ekonomitjeskaja Zjizn* 30 december 1919, med en kortare anmärkning av Larin och med hans namnteckning. Artikelns består av

fem teser, som i pompösa ordalag ger uttryck för de stämningar som fanns bland anhängarna av en extrem centralism. Följande citat ur teserna ger en bild av dessa stämningar:

”1. Rysslands politiska och militära styrka baserar sig så gott som uteslutande på våra av många så utskällda överstyrelser och centra...”

”2. Överstyrelserna har blivit samlingspunkter för de progressiva arbetarnas verksamhet...och överstyrelserna har naturligtvis allt oftare börjat överta ledningen över arbetarrörelsen från fackföreningarna, som förtjänstfullt nog allt mer träder i bakgrunden, där de gradvist men oundvikligen förtvinar i vissa av sina fackliga funktioner, men som allt tydligare istället visar sig ge upphov till att en del av dem pånyttföds i form av överstyrelser...” Och vidare: ”Kampen för arbetarnas överstyrelser, kampen för att bibehålla och utveckla dem, förvandlas till en av de viktigaste formerna i kampen för proletariats diktatur”.

Ur tes nr 4: ”Att tala om det otillbörliga i att begränsa Republikens uppgifter till dagens minimiprogram och offra plansystemets organisationsförmåga för skapandet av lokala ekonomiska centra – är för oss en fullkomligt otillbörlig lyx”.

¹¹ *S.M. Kirov* – en av de mest framträdande kadrerna på ekonomins område inom moskvaorganisationen. Från 1920 ordföranden i Moskvagovernmentets folkhushållningsråd. F.n. medlem av RKP(b)s CK och sekreterare i Nordvästra Byrån inom RKP(b)s CK.

¹² *Goltsmans artikel*. I artikeln *Med anledning av Trotskij's teser* som trycktes i *Ekonomitjeskaja Zjizn* 2 januari 1920, tar Goltsman upp frågor om arbetsorganisationen i ”de regionala organen” och menar att Trotskij's frågeställningar är oriktiga: ”Om vi på förslag av kamrat Trotskij skulle förkasta centralismens princip, skulle detta betyda ett ännu större sönderfall än det som nu äger rum inom storindustrin”. Goltsman ger Trotskij en eloge för att han tar upp frågan om arbetets organisering, men understryker samtidigt att han är helt oense om Trotskij's viktigaste slutsatser: ”Det ryska proletariats uppgifter med avseende på produktionens organisering förutsätter en arbetskalkyl, normering, en kalkyl för arbetsproduktiviteten, ett studium och en rationalisering av arbetsmetoderna, som alltsammans är helt oförenligt med de metoder som Trotskij föreslår i teserna”.

Goltsman, som betecknar Trotskij's teser ”som ett karakteristiskt uttryck för de åsikter som anser att folkhushållningen och t.o.m. arbetskraften kan organiseras utan fackföreningar”, säger följande: ”Införandet av allmän arbetsplikt, även om det sker med all militär stränghet, militarisering av vissa grenar inom folkhushållningen – allt detta är tänkbart endast om det sker kopplat till fackföreningarnas auktoritet och organisatoriska apparat”. Goltsmans slutsats: ”Fackföreningarna måste fortsatt ha den politiskt ledande rollen, medan den specifika produktionsverksamheten måste överlämnas till de ekonomiska organen”.

¹³ *I.I. Kutuzov* – arbetare, ordförande i Allryska textilarbetareförbundet, medlem av RKP sedan 1917. I artikeln *Ett och annat om teserna*, som publicerades i *Ekonomitjeskaja Zjizn* 5 januari 1920, noterar Kutuzov att ”Tack vare Trotskij's teser börjar Folkkommisariernas råd äntligen tala samma språk som fackföreningarna”. Kutuzov medger, att det i det ekonomiska arbetet finns många brister, bl.a. en extrem centralism, men påpekar samtidigt, att inte en enda militär kommissarie förmår höja arbetsproduktiviteten eller införa arbetsdisciplin utan en fabrikskommitté, utan en ledning och – allra viktigast – utan sin produktionsförening. I frågan om enmansledningar eller arbetarkollegier anser Kutuzov att vi ”på det mest resoluta sätt måste tillbakavisa tanken på att införa ett system av enmansledningar”, eftersom dessa skulle komma att avlägsna arbetarorganisationerna från deras verksamhet och beröva dem möjligheterna att engagera arbetarmassorna i arbetet hör att lyfta produktionen.

¹⁴ *Lomov (Oppokov)* – före revolutionen arbetade han i Moskva och Saratov, förvisades till Archangelskgovernmentet, där han deltog i en vetenskaplig polarexpedition till Sibirien. Februarirevolutionen gjorde att han återvände till Ryssland. Fram till april 1918 arbetade han i RKP's byrå för Moskvagovernmentet. Under striderna i oktober 1917 medlem i Militära revolutionskommittén. Andra Sovjetkongressen valde honom till Folkkommisarie för justitiefrågor. I samband med freden i Brest tillhörde han ”vänsterkommunisterna”. Fram till augusti 1926 ordförande för Oljesyndikatet. F.n. styrelseordförande i Donugol (Donkol).

¹⁵ *D.B. Rjazanov* – en av de äldsta medlemmarna av vårt parti. Organiserade redan i början av 1890-talet arbetarcirklar i Odessa. Emigrerade efter en femårig fängelsevistelse till utlandet, där han tillhörde socialdemokratins vänsterflygel. Tillhörde exilryska socialdemokratiska gruppen *Borbá*. Arbetade efter hemkomsten 1905 första tiden i Odessa, därefter som facklig ledare och organisatör i S:t Petersburg. Tvangs under den reaktionära perioden på nytt emigrera till utlandet, där han på uppdrag av den tyska socialdemokratin arbetade med utgivning av Marx´ och Engels´ verk, liksom böcker om Internationalens historia. När kriget bröt ut anslöt han sig till internationalisterna. Återvände efter februarirevolutionen till Ryssland där han aktivt var med och förberedde Oktoberrevolutionen. Efter den proletära revolutionens seger i Ryssland har Rjazanov ägnat sina krafter åt forskning kring marxismens historia och teori. Han var en av de viktigaste organisatörerna vid uppbygget av Socialistiska (numera Kommunistiska) akademien och ledare för Marx-Engelsinstitutet i Moskva. I en artikel den 21 januari 1920 om den allmänna arbetsplikten skriver kamrat Rjazanov bl.a. följande:

”Men om en realisering av den allmänna arbetsplikten är omöjlig utan användning av åtgärder av tvångskaraktär, så är det en i *grunden felaktig* mening, att detta tvång måste *ta formen av en militarisering* av arbetarmassorna eller att civila organ måste underställas de ena eller andra militära organen”... ”Det är därför

som den allmänna arbetsplikten endast kan genomföras i form av en medborgarplikt, i form av en obligatorisk arbetsmobilisering, vars framgång bara kan säkerställas genom ett system med vissa tvångsåtgärder, men också genom en nivellering vad avser *leveranser av livsmedel* och *betalning* till de lämpliga kategorier arbetare som engageras i detta arbete”.

¹⁶ *Araktjejevmetoder*. Med detta begrepp avses ett system av militära bosättningar som tsar Alexander den förstes gunstling och krigsminister Araktjejev lät bygga. Meningen med systemet var att militära förband som var förlagda i olika delar av Ryssland skulle växla mellan ren militärtjänst och arbete ute på de egna åkrarna. Denna kombinerade militär- och jordbruksbosättning skulle på det här viset utgöra ett fäste för den tsarryska polisregimen i respektive region.

¹⁷ Kamrat Golovanovs artikel under rubriken *Än en gång om arbetarkollegierna* trycktes i *Ekonomitjeskaja Zjizn* 31 december 1919. I artikeln sade sig kamrat Golovanov i princip stödja idén om arbetarkollegier i ledningen för ekonomin, men ansåg ändå att det krävs en översyn av frågan om kollegiemedlemmarnas funktioner. Han påpekar att det ständigt och jämt händer, att utbildade personer som är oförmögna att leda industrin, kommer in som medlemmar i dessa kollegier. Det återstår alltså att utbilda nya kadrer ur arbetarleden för ledande poster i det ekonomiska arbetet och ”denna utbildning måste absolut börja nerifrån och gå upp längs den administrativa stegen eller följa samma väg som kontrollarbetet inom de ena eller andra grenarna av ekonomin”.

¹⁸ Här avses den paroll om arbetarkontroll som partiet förde fram under Kerenskijns tid vid makten; efter oktoberrevolutionen blev det partiets huvuduppgift att leda industrin. Övergången från arbetarkontroll till arbetarstyrelse markerade i själva verket och på det här sättet växlingen mellan två historiska perioder i den proletära klasskampens utveckling.

¹⁹ *Savva Morozov* – gammal rysk industriman som kom från en gammeltroende miljö; grundare av bomullsmanufaktur i Nikolsk 1830-40-talet. Savva Morozov var sinnebilden för den nationella ryska kapitalism som började utvecklas under dåtidens ryska livegenskap. Savva Morozov hade själv varit livegen bonde, men köpt sig fri från sin godsägare för en stor lösensumma. Strax före revolutionen 1917 var Bröderna Morozovs företag en av de största manufakturerna i Ryssland.

²⁰ *Hindenburg och Ludendorff*. Se band III, första delen, not nr 131 och band XII, not nr 1.

²¹ *Krzjizjanovskij* – ingenjör-tekniker. I början av 1890-talet medlem i RSDAPs grupp i S:t Petersburg (tillsammans med S.I. Radtjenko, A. Valejev, Starkov, N.K. Krupskaja, Zaporozjets, Jakubovj, Nevzorovj). Efter avtjänad förvisning 1895 medlem i redaktionen för *Iskra* 1901. På RSDAPs II kongress 1903 invald i CK från bolsjevikfraktionen. En av ledarna för järnvägsarbetarstrejken 1905 som ordförande för Sydvästjärnvägarnas strejkkommitté. Efter oktoberrevolutionen ordförande för Statliga elektrifieringskommittén (Goelro). Åren 1923-1924 ordförande i Gosplan. F.n. vice ordförande i Sovjetunionens Gosplan. Medlem av RKP(b)s CK och en av elektrifieringsprogrammets skapare.

I texten avses hans kåseri *Torv och bränslekris* som trycktes i *Pravda* 10 februari 1920. Kamrat Krzjizjanovskij berättar i artikeln om torvens fördelar och påpekar att ”våra torvtillgångar är nästan tre gånger större än våra skogstillgångar” och att ”torvtillgångarnas fyndplatser ligger utomordentlig lämpligt till för att utnyttjas av industrin i landets centrala delar och i S:t Petersburg – helt enkelt ett bränsle som finns på extremt bra platser”, samt att ”detta bränsle till sin karaktär är dyrare än ved och är följaktligen ur teknisk synvinkel bäst i kategorin lokala bränslen”. Vidare påpekar artikelförfattaren, att bristerna i torvbrytningen kan avlägsnas med hjälp av de senaste tekniska landvinningarna och understryker torvindustrins stora betydelse för att kunna förse regionala värmekraftverk med lokalt bränsle. Han föreslår följande praktiska åtgärder: 1) börja utrusta och återupprusta torvindustrin, 2) börja avsätta arbetskraft, livsmedel, utrustning och pengar för torvindustrins behov, 3) börja utarbeta en plan grundad på torvhushållning.

²² *Matijasevitj* – befälhavare Tredje armén, senare befälhavare Femte armén.

²³ *Gajevskij* – medlem av Tredje arméns militära revolutionsråd. Ingick i februari 1920 i Första arbetsarméns råd.

²⁴ ”Proletärer, till häst!” – var en paroll som L.D. Trotskij framkastade i juni 1919, efter att Röda armén lidit temporära nederlag vid frontstrider mot Denikin. Denna paroll betecknade en vändpunkt i arbetet med att organisera vårt röda rytteri, som kom att få allt större betydelse ju längre Röda armén nådde i sin framryckning i Dons och Kubans kosackområden. Särskilt stor roll spelade vårt rytteri under det sovjet-polska kriget 1920, vid framryckningen i Galizien och när det gällde att bryta upp den polska fronten vid Kiev.

²⁵ *Enmansledning och arbetarkollegier*. Under sovjetmaktens första period låg ledning och förvaltning på alla plan inom den sovjetiska ekonomins apparat i händerna på kollegier. I fabriker såväl som i överstyrelser hade valda kollegier hand om ledningen. Samtidigt som kollegierna skapade förutsättningar för ett gemensamt och kollektivt arbete var de också källan till konflikter och dröjsmål i arbetet och gav kollegiets medlemmar möjligheter att övervältra ansvaret på varandra osv. Tydligast kom dessa förhållanden till synes när t.ex. livsmedelssituationen blev värre eller krigsläget försämrades.

Behovet av att åstadkomma maximal verkställighet, strikt ansvarsfördelning och samordning i arbetet, tvingade kamrat Lenin att ta ställning för enmansledningar i de fall kollegier inte klarar av sina uppgifter och bara stör arbetet. Denna övergång till enmansledningar sammanföll med övergången till allt större centralisering och att

lokala organisationer underställdes centrum. Bland dem som motsatte sig den av Lenin framlagda idén om enmansledning fanns kamraterna Osinskij, Smirnov, Rykov, Tomskij, Saprnov, Miljutin, Bubnov o.a.

Motsättningarna i denna fråga växte och kom att omfatta breda kretsar bland de fackliga aktivisterna och kadrer som arbetade med ekonomiska frågor, vilka tillsammans bildade en regelrätt opposition i frågan. Oppositionen framhöll, att arbetarkollegierna är ett medel för arbetarnas skolning och deltagande i produktionens ledning och förvaltning och utgör grunden för arbetardemokratien, samt att en upplösning av kollegiesystemet skulle innebära, att arbetarna rycks bort från de ekonomiska organen, leder till växande byråkratism osv. Meningsskiljaktigheterna i frågan blev särskilt påtagliga på partiets IX kongress och i partifractionen inom Allryska fackliga centralrådet (se också not 1 ovan)

På IX partikongressen gjorde kamrat Lenin ett inlägg med adress till oppositionen (Tomskij, Rykov, Osinskij o.a.) och sade bland annat följande: "...frågan om arbetarkollegier och enmansledning måste under alla omständigheter bli infallsvinkeln för alla våra viktigaste kunskaper, vår erfarenhet och revolutionära praktik". Vidare: "Våra diskussioner om arbetarkollegierna genomsyras ständigt och jämt av en mycket dålig anda – nämligen en avog inställning till specialister". I sin polemik mot oppositionens påstående om att kollegiet utgör grunden för den sovjetiska demokratismen, framhöll kamrat Lenin, att "den sovjetiska socialistiska demokratismen på intet sätt står i motsättning till enmansledning och diktatur, att klassens vilja stundom kräver att det skapas en diktator som ibland kan åstadkomma mycket mer och ofta är bättre behövd".

[De två första Lenin-citaten är från "Centralkommitténs verksamhetsberättelse den 29 mars 1920 på RKP(b):s 9:e kongress" som finns i svensk översättning i bl a *Valda verk i 10 band*, band 9 (ordalydelsen skiljer sig något). Det tredje citatet är från Lenins tal om "den ekonomiska utvecklingen" den 31 mars och finns på engelska i *Collected Works* vol 30, "Speech On Economic Development" – *Red anm*]

Rent principiellt hade denna fråga lösts redan på Allryska centrala exekutivkommitténs session 29 april 1918, som efter ett anförande av kamrat Lenin antog en resolution där principen om enmansledning vann allmänt gillande. Men under 1918 genomfördes principen om enmansledning bara inom järnvägens förvaltningar. Det blev anledningen till att det utbröt en stor och livlig diskussion om enmansledning respektive arbetarkollegier.

Frågan om arbetarkollegier och enmansledning hade ännu fram till december 1919 inte kopplats ihop med frågan om allmän arbetsplikt eller med frågan om arbetets militarisering. När dessa frågor kom upp på dagordningen avslöjades att det fanns meningsskiljaktigheter även bland dem som var anhängare av arbetarkollegierna. En del av dem upptäckte att det fanns nya nyanser som gjorde att de bytte sida. På så sätt kom diskussionen fr.o.m. nu främst att handla om arbetsarméerna och militariseringen av vår ekonomi.